

**ІМЕРСИВНИЙ ТЕАТР У МИСТЕЦЬКИХ
ПЕРФОРМАТИВНИХ ПРОЕКТАХ:
новий підхід до популяризації мистецтва**

*(оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та
неопублікованими документами 2017–2018 рр.)*

У суспільстві нових технологій і змін актуальний театр як жива мистецька форма невтомно шукає нових способів вираження для взаємодії з навколишнім світом. Нова драматургія розвивається за рамками театральної сцени й традиційного театрального простору та відходить від догматики тексту, беручи до уваги фізичність театральної форми і важливість усіх елементів сценічної мови.

Провідні театральні практики впевнено експериментують із гібридними формами, відтак перформанси стають колажами мистецтва, технологій та медійних елементів [1].

«Переселяючись» на вулиці й площі, заводи, музеї, готелі та лікарні, вміщуючи себе в ліфт, комфортно існуючи в будь-яких найнесподіваніших, зовсім нетеатральних локаціях, сьогоденній театр усе частіше руйнує невидиму стіну між актором і глядачем.

Власне, виходом за межі сценічного простору й активним «включенням» глядача в пропоновану історію характеризується *імерсивний театр* (immersive – створює ефект присутності, *англ.*). Суть його не в тому, що показують, а в тому, що відбувається з глядачем-учасником.

У світі імерсивний театр є досить поширеним явищем. І якщо в Америці та Європі він уже має безліч піджанрів, видів і напрямів, то в Україні – лише починає зароджуватися [2].

Так вважає, зокрема, й театральний критик Юлія Бірзул, пояснюючи: «З одного боку, театр в Україні досі сприймається як якесь рудиментне явище з давно не провітрюваним приміщенням, з іншого – багато „театралів” продовжують вимірювати якість вистави пишним оздобленням сцени і традиційним прочитанням драматургічного матеріалу. І поки дехто, перебуваючи в кам'яно-

му столітті свого уявлення про театр, очікує виходу чергової версії айфона, театр не просто наполегливо пропонує опцію „оновлення”, він реально перероджується».

«Переродження» полягає в тому, що глядач перестає бути просто спостерігачем – він взаємодіє з акторами, трансформуючись у повноправного учасника свого власного спектаклю. Тут кожен присутній самостійно вибирає свій «сценічний» маршрут, сюжетну лінію (найчастіше актори в імерсивних постановках грають свої сцени паралельно в різних точках обраного режисером простору).

Одним із колективів, який, на думку Юлії Бірзул, активно «прищеплює» театру «живі паростки», є мультимедійний незалежний театр «Мізантроп», створений у 2015 р. з метою впровадження на українську сцену новітніх європейських театральних тенденцій.

Співзасновники театру – режисер Ілля Мощицький та композитор Дмитро Саратський – не перестають повторювати, що їхня аудиторія – це освічений, розумний глядач, який, перш ніж прийти в театр, не полінується почитати про нього, про його методи і принципи роботи, стилі (не кажучи вже про драматургічне джерело) тощо.

У квітні 2018 р. театр презентував проект у новому для України жанрі site-specific. Це – імерсивна вистава «Сліпота» за романом Ж. Сарамаго, що стала унікальним сценічним досвідом, під час якого глядачі й актори опинилися в рівних, некомфортних і незвичних для себе умовах. Однією з важливих традицій цього жанру є те, що місце диктує свої правила поведінки, яких учасники повинні беззастережно дотримуватися.

На півтори години втративши одне з п'яти основних чуттів, у неправильному, загостреному стані психіки, глядачі отримують «нове бачення» себе, довколишнього світу, соціальних взаємин, усталених моральних принципів. Виходячи з простору вистави, глядачі починають по-новому дивитися на звичні речі.

Перебуваючи в повній темряві, людина заповнює нестачу візуального сприйняття іншими доступними почуттями. Слух – найважливіше з них. Фактично звук на 70% – 80% замінює глядачеві та акторові зір. Отже, всі вимоги, які режисер зазвичай висуває до сценографа, художника з костюмів, художника зі світла, мусить виконати композитор.

Дмитро Саратський зауважує, що найголовнішим для нього було створити за допомогою звуку атмосферу: «Я всіма способами намагався уникнути фальші й неправди в звучанні сцен. Мені хотілося добитися відчуття вібрації простору, викликати у слухача (глядача) певний дискомфорт, відчуття незатишного, незвичного середовища, яке немов впливається у свідомість», – каже компо-

зитор. Така вистава, за словами режисера, безумовно, експеримент над самим собою, дуже важливий і непростий досвід, і зважитися на нього зможуть тільки сміливі люди [3; 4].

Таким же сміливим, абсолютно відкритим до експериментів і нових досвідів є в Україні й «Дикий театр», який почав свою діяльність у лютому 2016 р.

Провокація, екшн і епатаж – головні інструменти взаємодії акторів із глядачами. На думку театральних критиків і глядачів, на сьогодні це один із найпопулярніших незалежних театрів в Україні (за період існування «Дикого театру» зіграно понад 150 вистав, їх подивилося майже 45 тисяч людей).

Відсутність стіни між акторами і глядачами – головна особливість «Дикого театру». Хоча, за словами режисера, критика, голови Гільдії незалежних театрів України Ярослави Кравченко, вистави театру можуть обурювати, травмувати, і самі постановники не рекомендують їх людям із хиткою психікою.

«Іноді ми намагаємося „взяти” глядачів не екшеном, а виходом з особистої зони комфорту, як, приміром, в „О два”. Або ж взагалі виводимо театр з театру, як у виставі „Галка Моталко”, дійство якої відбувається у справжньому спорт-інтернаті. Якби не „Дикий театр”, то, можливо, глядачі б ніколи в житті туди й не потрапили. Нам цікаво відкривати глядачам інші сфери життя, розширювати їхній світогляд», – зізнається засновниця театру Я. Кравченко.

Вистава-променад «Zoo» Євгенії Відіщевої за мотивами п'єси Едварда Олбі «Що трапилось у зоопарку» відбувалася, наприклад, у столичному зоопарку. Це – подорож людини у світ тварин, щоб зрозуміти себе. За задумом постановників, ця вистава – перевірка людей на людяність.

«Велике місто, у якому ми живемо – часто схоже на джунглі. І для нас важливо нагадати людям, що вони люди», – наголошує продюсер проекту й додає: «Якщо театр працюватиме зі свідомістю й свідомим підходом до життя, формуватиме активних та цікавих людей, особистостей, які будуть жити відповідально» [5; 6; 1].

Важливим моментом є те, що в Україні не лише новостворені, а й традиційні театри також намагаються втілювати світові інноваційні тенденції, зокрема імерсивність, у своїй роботі.

Так, Оксана Тараненко, головний режисер Київського муніципального театру опери і балету для дітей та юнацтва наголошує на важливості глядацьких відчуттів, коли значення має не тільки інтелектуальна чи візуальна інформація, а те, як публіка сприймає та відчуває виконуваний твір.

Саме тому прем'єра – концерт-подорож «Музика ночі. Червень», яка відбулася 21 червня 2018 р. в Артистичній вітальні театру, – проходила в оригінальному форматі: дійство розпочалося в холі, а продовжувалося на другому по-

версі в круглому залі. Обидва приміщення круглі, мають багато вікон, тому організатори вирішили «погратися» з вечірнім світлом.

«Нагорі, в круглому залі, нам було цікаво залучити всі творчі театральні цехи, – каже О. Тараненко, – хор, оркестр, балет і солістів, аби представити незвичну програму, яка у Києві практично не виконується... Для мене як режисера було важливо по-іншому використати простір приміщення. Так, хор у нас перебуває на балконі, танцівники з'являються з різних дверей, публіка сидить, продовжуючи „кільце” з оркестрантами... Ми використовуємо проектори й різні засоби виразності, й ця театральна імерсивність додає шарму концерту» [7].

Орієнтованою на емоції, враження від розваг, які по суті своїй імерсивні, тобто проходять із високим ступенем занурення глядачів у процес, є українська компанія U!ZANVATI, яка створює інноваційні розважальні проекти в театральному напрямку. Глядач має унікальну можливість не лише спостерігати за тим, що відбувається, а ставати повноправним учасником подій, що стрімко розвиваються навколо нього.

U!ZANVATI працюють над імерсивними продуктами, що є трендовими в світі. Вони вже успішно реалізували такі проекти як перший в Європі дитячий імерсивний театр «Гуляндія» в рамках проекту «Зимова країна» (2015–2017); постановка для резиденції діда Мороза в рамках проекту «Зима на ВДНГ» (2016–2017) тощо.

«Почалося все з бажання займатися високо емоційним театральним продуктом, – каже режисер Поліна Бараниченко. – Нашу команду дуже хвилювало питання глядацької байдужості, байдужості навіть у театрі, та й узагалі – в інтертейменті. Ми втомилися спостерігати, з одного боку, за постійним заграванням з публікою (те, що дають нам шоу-програми, концерти, івенти). З іншого – за тим, як дистанціюється і від глядача, і від сучасної культури традиційний театр. Ми прагнули створити те, що дозволить сучасній людині з її божевільним темпоритмом проникнути в запропоновані обставини і відчувти себе під час вистави живою!».

Так, з липня 2018 р. команда запустила проект у новому форматі, який об'єднав у собі елементи аудіоперформансу та імерсивної вистави, створив ефект максимальної присутності й занурення учасників у сюжет – спектакль-променад «Час».

Організатори прагнуть, щоб такий формат «театру поза театром» розвивався по всій Україні, адже він активно впроваджується на території Європи вже кілька років. Це – спектакль-прогулянка, що передбачає наявність певного маршруту: шляхом переміщення глядача від однієї локації до іншої розвивається сюжет, наростає конфлікт, напруга. Фактично, глядач, починаючи з позиції спостерігача, слухача, поступово входить в колізію, потрапляє в певні обстави-

ни, події й проживає цю виставу. По суті, глядач створює її паралельно з режисером.

Так вистава виходить за рамки сценічних конструкцій, що передбачає виникнення особливого високоемоційного зв'язку з глядачем на вулицях міста.

«Вистава вийшла дуже легкою, іронічною, сучасною міською. Це історії нашого життя, це ті ситуації, в які ми потрапляємо, і ті ситуації, в яких ми кожен день існуємо», – ділиться враженнями режисер постановки П. Бараниченко.

Формат вистави-променаду дає можливість кожного разу дивитися нову історію. Тобто, він ніколи не буває статичним. Примітно, що приголомшливою можливістю цього формату є те, що глядач навіть не може передбачити, що трапиться з ним наступної миті. Занурення в атмосферу вистави змушує кожного глядача по-іншому поглянути на театр, на звичайні повсякденні речі й навіть на самого себе. Але, в результаті видалення кордонів, бар'єрів, ролей в технічному плані, робота над цією виставою вкрай складна, бо всі події вистави розгортаються тут і зараз, акторами стають випадкові перехожі, а сценою – місто, яке не просто впливає на сюжет, а створює його, адже неможливо стовідсотково передбачити погоду, рух транспорту та інші чинники.

Наступною ідеєю команди U!ZАНВАТІ було створення вистави-променаду, яка б торкалася тем мовчання, тиші, слів і вибору. «Ці теми ми будемо піднімати в місці, де тиша – повноправна господиня», – зазначає режисер.

Так, 10 листопада 2018 р. уперше в історії країни у Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого було представлено колаборацію театру та бібліотеки – перформанс «Діалоги». Подія відбулася за підтримки Українського культурного фонду.

Серед учасників вистави-променаду були телерадіоведучий Денис Жупник, дизайнер Серж Смолін, актор театру й кіно Олексій Тритенко, автор та журналіст Юрій Володарський, телепродюсер Олексій Гладушевський та інші. Всі гості знаходились на мінімальній відстані від акторів та знайомилися з новим жанром, відкриваючи для себе його переваги та особливості.

Глядачі «Діалогів» мали можливість отримати новий театральний досвід. Кожен із 20 відвідувачів, які потрапили до бібліотеки після того як її зачинили, став режисером власної вистави.

«Під час вистави я чітко усвідомив, що, крім сну, в сьогоденному житті у нас відсутні „зони” мовчання. Ми постійно говоримо, і навіть коли мовчимо – в нашій голові народжуються різноманітні монологи та діалоги. Також дуже яскраво у виставі нам продемонстрували наші слабкі місця, наші „залежності” від соціальних мереж, від усього, що заважає нам просто побути наодинці з самим собою. Зрозумів, що мені бракувало тиші та мовчання, і нам їх подарували», – зазначив Д. Жупник.

Подорожуючи коридорами бібліотеки, глядачі не тільки заглиблювалися в задані режисером обставини, а й в особисті історії. У кожного відбувався свій діалог із твором, який було написано саме для цієї події письменницею Тамріко Шолі.

Друга серія вистав «Діалоги» відбудеться в бібліотеці в грудні 2018 р.

Крім вищезгаданих, у форматі імерсивного театру працює й театральна компанія РісРіс. Стартап РісРіс створено сценаристом, драматургом Дмитром Левицьким та художником й актором Петром Армяновським. Діяльність проекту спрямовано на тематичні, соціально-документальні, пізнавальні екскурсії. Цей «театр» у репертуарі має на вибір три аудіютури: «Справа Менделя Бейліса», «Майдан. Прогулянка» і «Над прірвою у житі».

Ірина Климчук, співорганізатор проектів компанії U!ZАНVATІ переконана, що ефект максимального занурення публіки в сюжет здатна створити саме імерсивна вистава – з аудіо- чи візуальним ефектом, – бо тільки так глядач не спостерігає за грою артистів, а сам стає актором, може впливати на розвиток сюжету, змінювати його в залежності від своїх дій [8–12; 23].

Таку ж думку поділяють учасники «Театру сучасного діалогу», які 11 серпня 2018 р. презентували в Полтаві прем'єру вистави «Місто наосліп». За жанром вистава – документальна, інклюзивно-імерсивна, яка ґрунтується на реальних історіях. Головні герої перформансу – незрячі люди, а глядачі є співавторами вистави й одночасно акторами.

Наталія Баранник, одна з організаторів вистави, наголошує на обов'язковому розумінні різниці між квест-виставою й імерсивною. Мета квесту – розважальна, а імерсивної вистави – досвід і більш занурена присутність/участь у драматургічній канві.

«Дуже цікаво спостерігати, як глядачі з упевнених у собі людей перетворюються на повністю розгублених. Їхні кроки сповільнюються, кожен метр плідно вивчається, малесенький перепад висоти площин відчувається ніби величезна прірва. Простір стає настільки ворожим, що глядач, який дійсно грає в цю „гру“, отримує певну дозу стресу, розуміючи наскільки наше місто недружнє до незрячих, і наскільки через це обмежене їхнє життя. Це відкрита дискримінація; на практиці незрячі не мають тих прав і свобод, що маємо ми», – так підсумувала першу частину вистави Н. Баранник.

Друга частина вистави в приміщенні УТОСу полягала в розповіді історії головних героїв. Формат мав на меті повністю ізолювати глядача від візуального сприйняття вистави та компенсувати тактильними, звуковими, відчуттями, а також смаком і запахом.

«Сказати, що вистава залишила незабутні враження, значить не сказати нічого. Ми набули надзвичайно цінний досвід: отримали деякі навички, як су-

проводжувати незрячого, побачили, з якою безліччю побутових проблем стикаються люди з інвалідністю», – поділився своїми думками блогер Ігор Гавриленко, учасник перформансу.

Загалом вистава «Місто наосліп» тривала понад три години. «Місто наосліп» – один із проектів, кошти на який зібрали власне містяни. У планах «Театру сучасного діалогу» – показати виставу ще не раз у Полтаві й привезти її в інші міста України [13].

Чимало театральних критиків відзначають, що на сьогодні, під впливом сучасного візуального мистецтва, філософських дискурсів, цифрових технологій та мас-медіа, сама парадигматика театру як чистої форми істотно змінилася. Інтердисциплінарний підхід дав поштовх до розвитку драматургії змішаних театральних форм, а також активної взаємодії театру з антропологією, психологією, соціологією та філософією як суміжними дисциплінами [1].

Імерсивні постановки можна зустріти не лише в театрах, а й кінотеатрах, бібліотеках чи музеях. Практика залучення відвідувачів до заходів у цих закладах культури стає все популярнішою в Україні.

Власне, музеї є чи не ідеальним місцем для імерсивного театру, адже тут відвідувачів оточує не звичайна бутафорія декорацій, а простір, наповнений історією та сенсу. Зважаючи на таку перевагу, а також беручи до уваги досвід закордонних колег, сьогодні в музеях Києва активно впроваджують практику імерсивних вистав.

Так, історико-меморіальний музей Михайла Грушевського запрошує глядачів на імерсивне шоу «Forestieri», створене за мотивами твору Михайла Грушевського «По світу: подорожні враження».

Гості мандрують маршрутами пілігримів минулого століття, здійснюючи подорож крізь простір і час: від Венеції до Везувію, з 2018 в 1908 рік [14].

Слід зауважити, що автори поставили перед собою дуже амбітне завдання – відтворити в невеликому триповерховому будинку львівський вокзал, карнавал у Венеції, катакомби перших християн у Римі, зали Ватиканських музеїв тощо. Проте це вдалося, і переважно завдяки декораціям, що перетворили променади різними локаціями музею у справжню подорож.

Головні герої променаду-екскурсії – подружжя Грушевських, їхня донька, співробітники музею та його відвідувачі.

Цікаво, що вистава є цілісною, розвивається лінійно – немає зайвих діалогів та героїв. «Ми були першими подорожніми на виставі, але навіть наше прискіпливе око не помітило промахів. Єдине, що не сховалось, це одна зайва прохідка вздовж галереї античних скульптур. Безперечно прекрасні образи та хороший текст, але зайві підйом та спуск сходами», – ділиться враженнями старший науковий співробітник музею Дарія Сухоставець і додає: «Варто

пам'ятати, що в шоу залучений лише один професійний актор, а „сцена та декорації” незвичні як для глядачів, так і для виконавців».

Імерсивне шоу в музеї Михайла Грушевського – подорож Італією у межах одного будинку. Це вдалий приклад, коли музей виходить не тільки за межі власних стін, але і за місто, у якому розташований [15].

Учасниками ще одного імерсивного шоу під назвою «Рукописи горять» завдяки працівникам та артистам Mixstyle Dance Studio можуть стати й відвідувачі Літературно-меморіального музею М. Булгакова. Музей чудово підходить для таких заходів, адже саме тут історія життя письменника тісно пов'язана з його літературними персонажами.

Учасники шоу, яких може бути лише 20, мають вдягнутися в чорно-біле, запам'ятати пароль, увійти крізь підвал – «місце, де був щасливим Майстер». Цікаво, що учасники мають можливість оглянути ті кімнати музею, що є закритими для звичайних «денних» відвідувачів.

За словами Дарії Сухоставець, тут кожен крок є маленькою подією, а путівником гостям стають твори письменника.

«На мою думку, таке шоу – це щось середнє між квестом, виставою та костюмованою екскурсією. Ви одночасно маєте і цілісний сюжет, і живих акторів, і загадки. Акторська гра – гідна. Костюми та грим – прекрасні. А головним персонажем є музейний простір, – каже Дарія. – Враження після шоу дивовижні. Ніби побував у іншій реальності, ніби двері у шафі нарешті спрацювали, і крізь них на годинку опинився у казці» [16].

Імерсивні екскурсії, перформанси, виставки ще раз доводять, що театр ХХІ століття – це театр взаємодії й активного втручання в реалії життя, осмислення фактів і формування перспектив, театр, який співзвучний з ритмом сучасного суспільства.

Зважаючи на це, а також із метою змінити поняття театру як виключно драматичної форми, вивести театр із форматного середовища, розвинути творчий потенціал українського театру, ознайомити глядача з ширшим культурним простором та з цікавими роботами іноземних та українських колег тощо в Мистецькому арсеналі було створено Театральну Лабораторію «Другий поверх».

На відміну від репертуарних театрів, багатопрофільний простір Мистецького арсеналу дозволяє реалізовувати інноваційні творчі проекти, що не мають аналогів у культурному просторі України [1].

Одним із таких проектів стала променадна мультимедійна вистава «Листи незнайомому другу з Нью-Йорка», створена спільно з підлітками зі селища Новгородське Донецької обл.

Вистава висвітлює життя людей, що залишилися жити у прифронтовій зоні. Через несподівану історію містечка, спогади, ситуації, інтерв'ю з праців-

никами шахт і заводів, глядачі мають можливість побачити інший Донбас. Провідниками туди стали саме юні мешканці Новгородського – група аматорського дитячого театру, який, попри обстріли й близькість до зони розмежування, не припинив своєї діяльності.

Особисте й історичне, культура й індустрія переплелися у цьому спектаклі. Вистава є яскравим прикладом сучасного театру та, окрім художніх декорацій, включає багато аудіо- та візуального матеріалу.

Режисером постановки стала Ольга Данилюк. Саме на запрошення Ольги як куратора Театральної Лабораторії Україну відвідав бельгійський інноваційний VR-театр CREW.

Ця творча група, заснована в 1991 р. в Брюсселі Еріком Йорісом, створює художню реальність на межі театру, науки та нових медіа.

В імерсивних виставах театру CREW глядач завжди перебуває всередині дійства, випробовуючи інноваційний потенціал інтерактивних технологій. CREW є творчим партнером в мультидисциплінарному дослідницькому консорціумі Dreamspace (фінансується ЄС), що розробляє нові засоби для поєднання живого дійства, відео і комп'ютерних технологій у реальному часі. Компанія експериментує в сфері імерсивного театру та змішаної реальності (mixed-reality), була першою, що поєднала 360°Omni Directional Video (ODV) and Head-mounted display (HMD) для створення альтернативної реальності.

CREW неодноразово презентували свої унікальні розробки з використанням гібридних мистецьких форм в найрізноманітніших просторах: на фестивалях перформативного та візуального мистецтва, великих масових заходах і наукових конференціях. Цей колектив об'їздив майже всі континенти, включаючи Європу, Китай, Канаду й США.

На майданчику Театральної лабораторії Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал» представники бельгійського експериментального VR-театру CREW презентували свої унікальні розробки – конфігурації S.a.p.e. та Hands-On Hamlet. За допомогою авторської розробки, що складається з окулярів віртуальної реальності, трекерів і навушників, відвідувачі мали змогу досліджувати інший час, інші світи й реальності, знаходячись при цьому у фізичному русі.

«Те, що ми представляємо сьогодні, – лише невелика частина від великої вистави, над створенням якої ми працюємо. На глядача одягають спеціальний комбінезон і він входить у виставу, стає її повноцінним учасником, – пояснює засновник колективу CREW Ерік Йоріс. – Такі вистави перевертають саму суть театру, коли глядач виходить з партеру й стає безпосереднім учасником дійства».

У рамках презентації проекту також відбулися лекції засновника колективу CREW Еріка Йоріса: «Чому мистецтво, наука і критичне мислення є необхідними для інновацій в сучасному цифровому світі» та креативного директора бельгійської творчої групи CREW Валері де Смедт «Альтернативна Реальність (AltR). Сучасні концепції».

Американський продюсер Джастін Фікс вважає, що віртуальна реальність (VR) важлива для театру так само, як для кіно та телебачення.

Ще однією компанією, яка розробляє ідею імерсивного VR-театру з залученням реальних акторів є компанія Oculus, керівники якої переконані, що поєднання імерсивного театру і переваг VR допоможе в розвитку платформи VR та залучить велику кількість інвесторів.

Основна ідея задуму полягає в тому, щоб використовувати для постановки вистави спеціально навчених акторів, які, виступаючи наживо в театрі, передаватимуть свої рухи за допомогою технології «захоплення рухів» (motion capture). За словами Олени Рачицької, виконавчого продюсера компанії Oculus, дане рішення нагадує події інді-гри Journey або постановку «Sleep no more».

Під час виступу глядачі зможуть взаємодіяти з акторами зі своїх будинків. Кожному, хто використовує гарнітуру Oculus Rift, буде надано можливість потрапити в світ вистави, незалежно від того, де і в якій країні він знаходиться.

За словами представників Oculus, їхньою метою є поєднання найкращих сторін імерсивного театру й платформи VR. «Ми хочемо надати нашим користувачам реалізм, який можуть забезпечити тільки реальні актори, а також свободу дій і краси навколишнього світу, які може забезпечити VR», – кажуть вони [17–20].

Віртуальний світ, максимально наближений до реального, став і основою унікального проекту в інноваційному форматі віртуальної реальності «Aftermath VR: Euromaidan», над яким команда New Cave Media працювала впродовж 2017 р., і передпоказ якого відбувся 12 вересня в Києві у «Планеті Кіно».

Вдягнувши VR-шолом, кожен може опинитися на Інститутській та через архівні матеріали, артефакти з Майдану та 360° інтерв'ю з очевидцями дізнатися більше про те, що сталося, зануритися в трагічні події 20-го лютого 2014-го року.

«Aftermath VR» – водночас інтерактивний документальний фільм і віртуальний музей просто неба. Влітку 2017 р. проект став одним із 11 переможців Journalism 360 Challenge та отримав грант на розробку від Google News Lab, Knight Foundation та Online News Association. Розробники проекту зняли сотні тисяч фотографій Інститутської та Майдану Незалежності, аби перенести центр Києва у віртуальну реальність.

Засновники New Cave Media – Сергій Полежака і Олексій Фурман. Студія займається унікальними для України речами – імерсивним сторітелінгом: допомагає в першу чергу брендам розповідати історії за допомогою віртуальної реальності, доповненої реальності, 360°-відео. Такі методи допомагають глядачеві максимально зануритись в історію, абстрагувавшись від усього навколо. Команда у різний час робила мультимедійні проекти для «Радіо Свобода», «Української правди». В цих проектах є текстова складова, фото і 360-відео.

«В основі будь-яких із цих історій лежить те, чому ми навчилися при роботі з медіа: це захоплююча розповідь, сторітелінг, – каже С. Полежака. – Розповідь – це те, що було з нами з перших днів нашого професійного життя. Ми були першими в Україні, хто почав використовувати 360-відео для розповіді журналістських історій».

Також засновники компанії створювали історії для «New York Times» та департаменту Aljazeera, який займається імерсивним сторітелінгом.

У команді New Cave Media пояснюють: одна з особливостей віртуальної реальності полягає в тому, що вона ізолює глядача від усього, що відбувається навколо. Люди проводять 15–20 хвилин у VR-окулярах, роздивляючись, проживаючи історію та максимально у неї занурюючись. Це й створює той самий імерсивний ефект, який дає набагато більший рівень емпатії й відчуття діалогу з тими, хто ці історії для людей розповідає.

Основа проекту – віртуальний світ. Його у проекті намагалися зробити максимально реалістичним. За допомогою фотограмметрії митці створили тривимірні моделі якомога ближчими до реальних. На презентації команда показала щит із Майдану – музейний артефакт, який відсканували й відтворили у VR. Під час занурення у віртуальну реальність щит та інші об'єкти можна роздивитися з усіх боків.

Для того, щоб не перетворити увесь проект на хроніку подій, а зробити з неї повноцінну історію, перформанс, команда вдалася до незвичного поєднання різних методик: було відзнято серію 360°-відео-інтерв'ю з очевидцями подій Майдану 20 лютого. Далі ці інтерв'ю було включено в 3D-модель таким чином, що вони способом мозаїки ведуть від однієї історії до іншої.

«Коли ви йдете по 3D-моделі, то бачите сферу, активуєте її й опиняєтеся в цьому самому місці, але вже на справжній Інститутській з перехожими, які крокують повз, із людиною, яка згадує ті події персонально для вас», – зазначає С. Полежака і додає: «Ми зберегли вулицю Інститутську у VR для майбутніх поколінь». Розробники планують завершити проект Aftermath VR: Euromaidan до кінця 2018 р. [21]

Важливою й потрібною подією, фокус якої було зосереджено на театрі в часи високих технологій і те, як він може їх використовувати для створення но-

вих форматів, стала дискусія щодо розвитку імерсивного театру в Україні, організована компанією Sensorama Lab. Захід відбувся за підтримки Національного Бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні.

Спікери, серед яких були продюсер «Дикого Театру» Ярослава Кравченко, засновники new media art школи Błck Box Олексій Тищенко та Максим Поберейський, CEO креативної студії Front Pictures Юрій Костенко та співзасновник Sensorama Lab Кирило Покутний, поділилися власним досвідом використання нових медіа в перформативних проектах й дійшли думки, що в Україні таки є ініціативи, зацікавлені в розвитку імерсивного театру, що фокусується на глядацькому досвіді та участі в постановці [22].

І хоч в Україні імерсивний театр розвивається з серйозним запізненням щодо західної традиції, вже з упевненістю можна говорити, що він у нас є, і навіть має різновиди: вистави-променади, театралізовані екскурсії, перформанси з використанням доповненої реальності стають все частішим явищем у театральному просторі України.

Засновниця «Дикого театру» Я. Кравченко стверджує, що в театральному середовищі України відбуваються важливі процеси. Вона наголошує, що саме тепер дуже потрібно активувати глядача, щоб сталося максимальне зближення, а можливо, навіть поділ ролей: коли кожен стає учасником і може впливати на те, що відбувається зсередини. На думку Я. Кравченко, український театр щораз більше буде заглиблюватися в імерсивний та пробувати себе в різних іпостасях. Саме це дасть глядачам новий досвід, нове бачення речей [6].

Отже, сьогодні, в digital-епоху, театр перетворюється на один із майданчиків для випробовування креативних можливостей сучасних технологій, розробляються футуристичні системи, де поєднуються нові медіа та художні концепції. І мова не лише про те, що можуть запропонувати віртуальні технології театру, а що перформативна практика може запропонувати для індустрії нових технологій [1].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилюк О. Театральна лабораторія [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://artarsenal.in.ua/uk/laboratoriya2/-teatralna-laboratoriya/>.
2. «Ми використовуємо «зомбоящик» для «роззобування» людей». Засновниця Дикого театру Ярослава Кравченко [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://bit.ua/2018/08/mi-vikoristovuyemo-zomboyashhik-dlya-rozzobuvannya-lyudej-zasnovnitsya-dikogo-teatru-yaroslava-kravchenko/>.
3. Бірзул Ю. Руйнуючи кордони. Чому потрібно йти на нову постановку театру Мізантроп [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://nv.ua/ukr/style/art/theater_art/rujnujuchi-kordoni-chomu-potribno-jti-na-novu-postanovku-teatru-mizantrop-2464408.html.
4. Величко А. Нездатність бачити. Післямова до найнесподіванішої вистави цього сезону [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/columns/avelychko/nezdatnist-bachitipislyamova-do-naynespodivanishoji-vistavi-cogo-sezonu-498056.html>.
5. Вистава-променад ZOO від Дикого театру [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://thedevochki.com/2017/06/09/vistava-promenad-zoo-vid-dikogo-teatru/>.
6. Ярослава Кравченко про "Дикий театр", оголення на сцені та імерсивність.[Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://firtka.if.ua/blog/view/iaroslava-kravchenko-pro-dikii-teatr-ogolennia-na-stseni-ta-imersivnist>.
7. Поліщук Т. Перлини вокальної та інструментальної класики. Імпреза... занурення – «Музика ночі. Червень» // День. – 2018. – 19 черв.
8. Бірзул Ю. «Діалоги» в театрі без пилу [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://vomne.net/o-teatre/dialogi-v-teatri-bez-pilu/>.
9. Глядачів нової вистави в Києві водитимуть містом з навушниками [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://www.podillyastar.top/2017/08/06/glyadachiv-novoyi-vystavy-v-kyuevi-vodytymut-mistom-z-navushnykamy/>.
10. Вистава-променад «Час» змусить глядача подивитися по-іншому на театр, місто і на себе [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://journalist.today/spiektakl-promienad-vriemiazastavit-zritielia-posmotriet-po-drugomu-na-tieatr-ghorod-i-siebia-vidieo-2/>.

11. U!ZAHVATI у Львові [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://afisha.guru.ua/ua/event-16407-uzahvati_vo_lvove/; <https://afisha.tochka.net/ua/85110-polina-baranichenko-my-stremilis-pozvolit-zritelyu-pochuvstvovat-sebya-vo-vremya-spektaklya-zhivym/>.
12. Котенок В. Поговори з ним! Театральна компанія U!zahvati пропонує зупинити... час [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/pogovory-z-nyum>
13. Єгорова А. Відчути «Місто наосліп». Незвичайна вистава допомогла полтавцям пізнати життя незрячих [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://zmist.pl.ua/news/vidchuti-misto-naoslip-nezvichaina-vistava-dopomogla-poltavcyam-piznati-zhittya-nezryachih-foto>.
14. Імерсивне шоу «Forestieri» [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://kyiv-online.net/events/outing/imersyvne-shou-forestieri/>.
15. Forestieri. Імерсивне шоу у Музеї Михайла Грушевського [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://www.cedra.kiev.ua/2018/10/06/forestieri-imersivne-shou-u-muzeyi-mihajla-grushevskogo/>.
16. Рукописи горять [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://www.cedra.kiev.ua/2018/08/10/rukopisi-goryat/>.
17. Прокопенко С. Бельгійський Інноваційний VR Театр CREW [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://gwaramedia.com.ua/culture360/belgium-vr-theatre-crew>.
18. Променадна вистава «Листи незнайомому другу з Нью-Йорка» [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://artarsenal.in.ua/uk/laboratory/proekt/promenadna-multymedijna-vystava-rozpovidaye-istoriyi-pidlitkiv-iz-selyshha-novgorodske-donetskoyi-oblasti/>.
19. У Києві презентували бельгійський інноваційний VR-театр CREW [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245352384.
20. Мітязов І. Компанія Oculus розробляє імерсивний VR-театр з реальними акторами [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://root-nation.com/news-ua/it-news-ua/ua-oculus-rozroblyaeye-vr-teatr/>.
21. Трагічна історія одного дня: події Майдану вперше відтворили у віртуальній реальності. [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим

доступу: <https://styler.rbc.ua/ukr/zhizn/tragicheskaya-istoriya-odnogo-dnya-sobytiya-1536838557.html>.

22. Імерсивний театр в Україні. Початок [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://dede.com.ua/kyiv/Imersivnii-teatr-v-Ukrayini-Pochatok/>.

23. Вперше в Україні театр ожив в бібліотеці [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://kreschatic.kiev.ua/ua/5176/news/1542299260.html?fbclid=IwAR2qnzj3p44nQd4ZTNvWnWWlYswpWnuYr7oDsOgpDHoLlGOBh2pN-Zk7Nxg>

Матеріал підготувала

М. Б. Лелик,

головний бібліограф відділу НАУІ
Інформцентру з питань
культури і мистецтва

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 0,9. Б/т. Зам. 115. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12